

Секція І

ФІЛОСОФСЬКО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ ПЕДАГОГІКИ ДОБРА, КРАСИ І ТВОРЧОСТІ ІВАНА ЗЯЗЮНА

.....

Гнізділова О. А., д.п.н., професор,
Полтавський національний
педагогічний університет імені
В. Г. Короленка, (м. Полтава)

НАУКОВА ШКОЛА І. А. ЗЯЗЮНА У ВИМІРАХ СУЧАСНОСТІ

Визначна роль у кристалізації, концентрації, виробництві та поширенні науково-педагогічної інформації, формуванні професіоналізму наукових працівників належить засновникам наукових шкіл, які сприяють підвищенню стійкості, детермінованості, прогнозованості й керованості освітнього процесу, що впливає на розвиток інноваційного мислення, здібності до моделювання інформаційного простору і прогнозування результатів науково-дослідної діяльності. До когорти таких постатей уходить доктор філософських наук, професор, академік НАПН України Іван Андрійович Зязюн (1938-2014) – відомий учений у галузі професійної педагогіки, філософії освіти, естетичного виховання молоді.

Своєю відданістю професії, наполегливою працею, життєдайною енергією та оптимізмом він впливав на долі багатьох людей. Вагомим є особистий внесок педагога-науковця в розбудову системи професійної підготовки науково-педагогічних кадрів у нашій державі. Академік І. А. Зязюн – фундатор нового напрямку педагогічної науки і засновник наукової школи з проблем педагогічної майстерності, яка виховала не одне покоління вчених України.

Активний пошук із проблем педагогічної майстерності, розпочатий на філософській кафедрі Київського інституту театрального мистецтва імені І. Г. Карпенка-Карого (1968-1975), був успішно зреалізований І. А. Зязюном у Полтавському державному педагогічному інституті імені В. Г. Короленка (1975-1990). Із цим вищим навчальним закладом пов'язані п'ятнадцять років плідної викладацької діяльності і наполегливої ректорської роботи. Без перебільшення, педагогіка 80-х років минулого століття була тісно пов'язана передусім з його ім'ям. Вагома заслуга вченого в тому, що з його ініціативи вперше в Полтавському державному педагогічному інституті було введено як окремий навчальний предмет «Основи педагогічної майстерності», а далі педагогічну майстерність було введено до всіх навчальних планів вищих закладів держави.

Дивовижний експеримент полтавців із перетворення провінційного інституту на елітарний (у навчальних аудиторіях дійсно панував дух твор-

чості, людяності, радості праці) викликав інтерес педагогів Японії, Китаю, Німеччини, Куби, Канади, Франції, Польщі, Чехії, Болгарії та інших країн, стимулював відкриття мережі кафедр педагогічної майстерності у вищих навчальних закладах не лише України, а й усього колишнього СРСР.

З ініціативи І. А. Зязюна в різних регіонах України створено 26 центрів педагогічної майстерності, об'єднаних навколо Всеукраїнського центру педагогічної майстерності в складі Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького, Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, Кіровоградського національного педагогічного університету імені Володимира Винниченка, педагогічно-меморіальних музеїв А. С. Макаренка у с. Ковалівці і м. Кременчуці Полтавської області, а також музейних комплексів В. О. Сухомлинського, І. Г. Ткаченка та О.А. Захаренка.

Основні положення теорії та технології педагогічної майстерності втілені у підручнику «Педагогічна майстерність», який має п'ять видань і перекладений іноземними мовами, зокрема польською та російською. Теорія педагогічної майстерності І. А. Зязюна не має аналогів у світі. Її інноваційність, педагогічна ефективність та вагомість результатів упровадження зумовили швидке поширення педагогічної майстерності у вітчизняній і зарубіжній педагогічній освіті.

Традиції педагогічної майстерності, що інтегрують проблеми філософії, етики, естетики, логіки, риторики, психології, педагогіки, соціології, започатковані талановитим педагогом, гідно продовжують члени очолюваної ним упродовж кількох десятиліть наукової школи. Сьогодні в Україні немає вищого навчального закладу, де б на педагогічній кафедрі не працювали учні й послідовники І. А. Зязюна, ті, у кого він був науковим керівником, консультантом з написання дисертації, виступав офіційним опонентом у ході захисту. Наукова школа академіка І. А. Зязюна – це педагогічний феномен, що характеризується не тільки яскравими якісними, а й кількісними показниками. Здійснені під його керівництвом численні наукові дослідження молодими вченими, результати яких безперечно збагачують педагогічну теорію і практику, – беззаперечний факт функціонування в Україні його наукової школи. Під його керівництвом підготовлено і захищено 20 докторських і 20 кандидатських дисертацій. Серед учнів І. А. Зязюна є відомі науковці, менеджери освіти, вчителі. Їх об'єднує спільність наукових інтересів і щедро дарована вчителем настанова творити добро і відчувати радість від щастя інших. Він уважно, з розумінням ставився до молодих людей, які ставали на тернистий шлях наукової діяльності, допомагав їм досягати в житті професійних вершин, щедро передавав свій досвід молодим колегам. І в цьому – його покликання людини, педагога, вченого.

На всіх, хто його оточував, І. А. Зязюн справляв величезне враження не лише енциклопедичними знаннями і колосальною ерудицією, а й щедрістю та добротою: точним, влучним словом він завжди вмів зацікавити, переконати, спонукати, заохотити, ефективно вплинути на думки і почуття своїх вихованців. Неперевершені уроки мудрості видатного вчителя стали уроками педагогічної майстерності для багатьох освітян.

Внутрішня ідеологія наукової школи академіка І. А. Зязюна ґрунтується

на його концепції про педагогічну майстерність як духовну здатність вчителя забезпечувати цілісний розвиток учнів [3, с. 263]. Дослідження вчених його наукової школи концентруються на пошуку шляхів розвитку духовного потенціалу педагога, думки, слова і дії якого вирішальним чином впливають на творення педагогічної реальності, що є особистісно значущою і привабливою для учнів. Наукові інтереси аспірантів, докторантів, пошуковачів школи І. А. Зязюна зосереджені на дослідженні проблем методології педагогічної діяльності; філософії й естетики, їхнього взаємозв'язку з педагогікою; професійної підготовки вчителів різноманітного фаху; педагогічної взаємодії вчителя з учнями різних вікових груп; вивчення зарубіжного досвіду педагогічної освіти.

І. А. Зязюном створено майже 500 наукових доробків, серед яких підручники, навчальні та навчально-методичні посібники, монографії з проблем педагогічної майстерності, неперервної професійної освіти, етики та естетики, теорії української та зарубіжної культури. Мірилом вартості кожної з його фундаментальних науково-педагогічних книг («Естетичний розвиток особистості», «Естетичний досвід особистості», «Основи педагогічної майстерності», «Педагогічна майстерність», «Краса педагогічної дії», «Педагогіка добра: ідеали і реалії»), високо поцінованих у науково-педагогічному світі, крім теоретичної глибини й наукової актуальності, є також міцний зв'язок із практичними потребами життя. У підручниках життєвими барвами і мелодіями реалій постає краса буднів педагогічної праці, процес виховання обдарованої особистості, її становлення і самоствердження. Кожна книга написана серцем. Енергія думки органічно втілена в енергії слова, яке мудро розкриває глибинну сутність Людини і Педагогіки Добра. Його науковими здобутками, численними публікаціями за результатами проведених досліджень сьогодні послуговується широкий загал педагогічної громадськості: вчені, викладачі вищих навчальних закладів, педагогічні працівники системи вищої і середньої освіти, студенти.

Невтомний трудівник зумів виплекати сучасних учених, особистостей із високою методологічною культурою, фундаментальною підготовкою, гуманістичним стилем наукового мислення. Вагомий педагогічний ужинок, створений представниками його наукової школи, дає значну користь науці й практикам. Без сумніву, до цієї спадщини долучатиметься не одне покоління студентів, викладачів, учителів, учених і завжди знаходитиме в ній ключ до розв'язання складних проблем.

Ідеї і положення, викладені в працях академіка І. А. Зязюна, знайшли відображення в концептуальних засадах та основних напрямках діяльності очолюваного ним упродовж 10 років Інституту педагогіки і психології професійної освіти НАПН України, який є провідною науковою установою держави, що досліджує проблеми філософії освіти, історії професійно-технічної та вищої освіти України, психолого-педагогічної підготовки вчителів та професійної підготовки майбутніх кваліфікованих фахівців, педагогічних технологій неперервної професійної освіти, порівняльної професійної педагогіки і психології, професійної мистецької освіти тощо.

Своїм особистим життям, професійною діяльністю та плідною науковою роботою І. А. Зязюн довів, що мрії про професію здійснюються, а успіх

приходить до того, хто наполегливо працює й постійно самоудосконалюється. Прагнучи бути зразком інтелігентності, глибокої культури, високих еталонів культури ученого, власним прикладом І. А. Зязюн надихав творчу обдарованість студентської і викладацької молоді, умів відшукати таланти і допомогти їм зрости.

Список використаних джерел

1. Гнізділова О. А. Життєвий шлях та наукова діяльність академіка Івана Андрійовича Зязюна / О. А. Гнізділова // Витоки педагогічної майстерності: зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. – Полтава, 2015. – Вип. 16. – С.13-19.
2. Іван Андрійович Зязюн : педагог, вчений, філософ : біобібліогр. покажчик / [упоряд. Штома Л.Н.; наук. ред. Н.Г. Ничкало] ; НАПН України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих. – 3-є вид., перероб., допов. – К.: Богданова А. М., 2013. – 158 с.
3. Лещенко М. П. Наукова школа академіка Івана Зязюна / М. П. Лещенко // Становлення і розвиток науково-педагогічних шкіл: проблеми, досвід, перспективи: зб. наук. праць / за ред. В. Кременя, Т. Левовицького. – Житомир : ЖДУ імені Івана Франка, 2012. – С.259-269.

Карапузова Н. Д., к.п.н., професор,
Полтавський національний
педагогічний університет імені
В. Г. Короленка (м. Полтава)

«ІНСТИТУТ ЕСТЕТИКИ ДИТИНСТВА» У МРІЯХ ТА РЕАЛІЯХ АКАДЕМІКА І. А. ЗЯЗЮНА

Розвиток освіти безпосередньо пов'язаний із запровадженням середовищних ідей та вирішенням проблем естетизації освітнього середовища.

Історично склалося так, що модель естетизації освітнього середовища Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, зокрема психолого-педагогічного факультету, була започаткована з ініціативи колишнього ректора, видатного українського вченого, філософа, академіка Івана Андрійовича Зязюна і базується на його унікальній науково-методичній парадигмі естетики педагогічної дії.

«Немає педагогіки без педагога, стверджує академік І. А. Зязюн, оскільки педагогічні цілі й завдання реалізуються у педагогічній діяльності, лише переломлюючись крізь призму особистості вчителя. І цими словами вчений протиставляє не лише «бездітній», але й «безпедагогічній» педагогіці як затеооретизованій, «мертвій», а тому недовірній на практиці сукупності схоластичних знань і положень» [1, с. 6] – ця думка з редакційної статті в одному з видань збірника наукових праць «Естетика і етика педагогічної дії» є обґрунтуванням ученим важливості естетизації освітнього середовища педагогічних закладів.